

הפסק בין נטילת ידיים לברכת 'המוציא'

לשחיטה אין פסול נוגע באותו קרבן, וכל מי שהוא תוכף לנטילת ידיים ברכה אין השטן מקטרג באותה סעודה. וכל מי שהוא תוכף גאולה לתפילה אין השטן מקטרג באותו היום.

ודייק מכך הטור:

טור אורח חיים סימן קסו:

ומתוך הירושלמי משמע גם כן דההיא דתיכף לנטילה ברכה דאמים ראשונים קאי (מוסב על נטילת ידיים קודם הסעודה), דאיתא התם: התוכף ברכה לנטילת ידיים אינו ניזוק בכל אותה סעודה.

והסביר הבית יוסף:

בית יוסף אורח חיים סימן קסו

כלומר ואי קאי לנטילה אחרונה אם כן כבר סעד ומאי דהוה הוה (ואין צריך עוד שמירה מנזק) וכן כתוב בהגהות מיימוניות.

יש שפקפקו בדיוקו של הטור:

ילקוט יוסף סימן קסו - דין הפסקה בין בציעה לנטילה אות א:

אלא דיש לומר דמאי דקאמר אין השטן מקטרג כל אותה סעודה איירי (=מדבר) על העבר, שלא יינזק מהמאכלים שאכל. ועיין בגמרא סנהדרין (פט ב) ויהי אחר הדברים האלה, אחר דברים של שטן שהיה מקטרג ואומר, מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד איל אחד וכו', וכן מצינו באיוב שהעלה עולות כמספר בניו ובנותיו כדי שהשטן לא יקטרג על הסעודות שעשו.

❖ עיין בלשון הירושלמי, מה הראיה לדקדוקו של הטור?

להלכה, פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קסו סעיף א:

יש אומרים שאין צריך ליזהר מלהפסיק בין נטילה להמוציא, ויש אומרים שצריך ליזהר, וטוב ליזהר.

❖ חווה דעתך, על פי לשון השולחן ערוך, האם ניתן להקל בדבר במקום הצורך?

ב. משך השהייה האסורה

תוספות הגדירו מהו משך הזמן שנקרא 'תכף':

תוספות מסכת סוטה דף לט עמוד א

ושיעור תכיפה איכא למישמע (=יש ללמוד) מתכיפת סמיכה לשחיטה, דאמרין בפרק כל הפסולין (זבחים לג ע"א) כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער נקנור שאין מצורע יכול ליכנס שם. אלמא, כדי מהלך משער נקנור עד בית המטבחים לא חשיבה תכיפה. ובמסכת מדות (פרק ה משנה א) משמע דלא הוי טפי (=שלא היה יותר) מעשרים ושתיים אמה, מקום דריסת רגלי ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים שכל אחד היו י"א אמה.

וכן פסק הרמ"א:

הג"ה על שולחן ערוך אורח חיים סימן קסו סעיף א:

ואם שהה כדי הלך כ"ב אמה, מקרי הפסק.

האחרונים נחלקו כיצד לשער את זמן ההילוך:

הקדמה:

"שאו ידכם קדש וברכו את ה'" נטילת הידיים לפני הסעודה מקדשת את האדם, ומכוונת אותו שלא לשקע בגשמיות בעת האכילה, אלא לכוון באכילתו לשם שמים. בדף זה נדון בצורך להסמיך את נטילת הידיים לתחילת הסעודה.

שאלה: האם חיילים שהליך כניסתם לחדר האוכל עלול להיות ממושך, רשאים ליטול ידיהם קודם לכן? האם מפקדים שצריכים לדבר בעניין חשוב, רשאים לעשות זאת בין הנטילה לאכילה?

א. מקור הדין

מבואר בגמרא שצריך להסמיך את נטילת הידיים לתחילת הסעודה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נב עמוד ב:

תכף לנטילת ידיים סעודה.

אלא שבמקום אחר מונה הגמרא דברים שצריכים להיעשות בלא הפסק, ולא הזכירה דין זה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מב עמוד א:

אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב: שלש תכיפות הן, תכף לסמיכה שחיטה, תכף לגאולה תפלה, תכף לנטילת ידיים ברכה.

והסבירו הראשונים:

רש"י מסכת ברכות דף מב עמוד א:

לנטילת ידיים - דמים אחרונים - ברכת המזון, ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו.

❖ מדוע לדעתך ביארו הראשונים שכוונת הגמ' למים אחרונים ולא לנטילת ידיים שקודם הסעודה?

ואכן הרמב"ם השמיט את האיסור להפסיק בין נטילת ידיים לסעודה, וביאר הב"ח:

בית חדש אורח חיים סימן קסו:

אלא סבירא להו (סוברים הם) מדלא חשיב ליה בהדי אינך תכיפות (מכך שהגמרא לא כתבה 'תכף לנטילת ידיים סעודה' יחד עם שלושת התכיפות) אלמא דאין לחוש על הפסק בין נטילה להמוציא.

לעומת זאת התוס' ביארו שאין מחלוקת בין הסוגיות:

תוספות מסכת ברכות דף נב עמוד ב:

תכף לנטילת ידיים סעודה - והאי דלא חשיב ליה לעיל בפרק כיצד מברכין (דף מב ע"א) בהדי אינך תכיפות, משום דשנויה במשנה לא חש למתנייה (לא חש לשנותה יחד עם התכיפות האחרות).

מקור נוסף לדין זה הביא הטור מדברי הירושלמי:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א הלכה א:

דמר ר' זעירא בשם ר' אבא בר ירמיה, שלש תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה תכף לנטילת ידיים ברכה תכף לגאולה תפילה... תכף לנטילת ידיים ברכה שאו ידכם קדש וברכו את ה'... אמר רבי יוסי בי ר' בון כל מי שהוא תוכף סמיכה

צל"ח מסכת ברכות דף ט עמוד ב:

ועוד נראה לעניות דעתי, דשיעור זה של כ"ב אמות לאו בפסיעות בינונית משערין רק בפסיעות קטנות עקב בצד אגודל, כיון דמהילוך של שער ניקנור למזבח יליפין (=למדים) לה שם בתוספות במסכת סוטה, ובדאי לא אורח ארעא (=אינו דרך ארץ) לילך פסיעה גסה בעזרה.

הר המוריה על היד החזקה הלכות בית הבחירה פרק א הלכה יז: ומה שהקשה עוד למה לא הביא הא דאיתא במכילתא ובירושלמי פרק א' דברכות, דכהנים הולכים עקב בצד אגודל יעוין שם, יש לומר דתלמודא דידן לא סבירא ליה כן (=שהגמ' הבבלי לא סוברת כן), דהא איתא בריש פרק ב' דיומא, דהיו רצין ועולין בכבש ומשמע שהיו רצין על הכבש... והנה שוב מצאתי בס' יראים ס' שכ"ז ובסמ"ג לאוין ס' רצ"א שכתבו דהאי עקב בצד אגודל לאו דוקא, והביאו ראיה מהך דרפ"ב דיומא, ונהניתי מאוד כי כוונתי לדעתם הרמה.

עם זאת כתבו האחרונים, שאם אין חשש שיסיח דעתו אין איסור לשהות אף זמן רב:

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן קסו סעיף א:

אבל אם יושב בטל ואינו עושה בינתיים שום מעשה שיש בו היסח הדעת אף על פי ששוהה הרבה... אין לחוש כיון שהשולחן לפניו ודעתו לאכול ובלבד שלא יפליג בדברים שלא יבא לידי היסח הדעת ולכן מותר לומר קידוש והבדלה בין נטילת ידיים להמוציא.

ג. הפסק בדיבור

הטור מביא שאביו הרא"ש היה נזהר מלהפסיק גם בין נטילת ידיים לסעודה:

טור אורח חיים סימן קסו:

ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה רגיל אף בראשונים (בנטילת ידיים שלפני הסעודה) שלא להפסיק ושלא לדבר, והיה רגיל כשהיה מיסב בסעודה עם אחרים שהיה נוטל באחרונה שלא להפסיק ושלא לדבר.

וכתב המשנה ברורה:

משנה ברורה סימן קסה סעיף קטן ז:

ושלא לדבר - היינו אפילו שיחה מועטת.

אולם המגן אברהם כתב:

מגן אברהם סימן קסה סעיף קטן ד:

ושלא לדבר - צריך לי עיון, דהא תכף לנטילת ידיים ברכה קאי על מים אחרונים לכו"ל, ואפילו הכי רשאי להשיח בין מים אחרונים לברכה, דדוקא משנטל הכוס (של היין) לברך (את ברכת המזון) אסור (לדבר)... והא דתכף לגאולה תפלה אין רשאי להשיח, שאני התם דמדבר עם המלך אסור להפסיק בדבר אחר, מה שאין כן כאן. ואפשר דמה שכתב שלא לדבר היינו שלא היה מדבר שום עסק וענין אחר דהוי הפסק, אבל שיחה בעלמא ב' או ג' תיבות לא הוי הפסק, וכל שכן כששואלין לו דבר שמותר להשיב הן או לאו.

והמהרש"ל כתב שנכון להיזהר בכך בדרך חומרא:

שו"ת מהרש"ל סימן לד:

ומכל מקום טוב שישמור ידיו שלא יעסוק בדברים אחרים שמא יעסוק ויגע בדברים הצריכים נטילה, דסתם ידיים עסקניות הן. ומשום הכי, מי שעושה גדר וסייג שאינו מפסיק אפילו בדברים, שמתוך כך יזהר שלא יעסוק בדברים אחרים מה טוב ויפה וישר כחו.

בהמשך דבריו מתייחס מהרש"ל לדיבור בדברי תורה בין נטילת ידיים להמוציא:

שו"ת מהרש"ל שם:

ומכל מקום אי שואל לו אדם דברי תורה ואינו משיב לו עון הוא בידו, מאחר שהוכחתי שיכול להפסיק, אלא משום גדר ופרישות יכול לעשות, ואם כן אין ראוי שיעשה גדר לבטל דברי תורה שכל העולם עומד עליהם, וצורך הסעודה הוא שכל שלחן שאין עליו דברי תורה הוא כשלחן של מתים... ולכך אומר אני שטוב הוא שירגיל עצמו שלא להפסיק בשיחות בטלות שמתוך כך ישמור ידיו אבל בדברי תורה שהיא יעלת חן ראוי שיפסיק, רק שיראה שלא יהא בה יוהרא אלא בנחת ולאט עם חבירו, והבא לטהר מן השמים יסייעו לו ויראו לו דרך הסלולה.

❖ לפי מהרש"ל, האם יש למעט בדיבור ולענות תשובה קצרה כשאדם שואל בדברי תורה?

אולם הב"ח כתב:

ב"ח אורח חיים סימן קסו:

ועוד יש לומר דנקט נמי (הטור) 'ושלא לדבר', להורות דכל דיבור אסור אפילו לדבר דברי תורה, ודלא כמהרש"ל בתשובה.

בדיעבד, לגבי מי שהפסיק או דיבר, כתב המשנה ברורה:

משנה ברורה סימן קסו סעיף קטן ו:

ודע דעיקר דין תכיפה המוזכר בסימן זה הוא רק מצוה לכתחלה, אבל בדיעבד אפילו שהיה הרבה או הפסיק בינתיים אין צריך לחזור וליטול ידיו, כל שלא הסיח דעתו בינתיים משמירת ידיו.

ד. הלכה למעשה:

- א. לכתחילה טוב להיזהר ולא להפסיק בין נטילת ידיים לברכת המוציא בין בדיבור, בין בשהייה ארוכה.
- ב. שהייה של פחות משיעור זמן הליכה של 22 אמה (כ-11 מטר) אינה חשובה הפסקה, ולמעשה כל שעוסק בהתארגנות לסעודה - אינו בכלל הפסק.
- ג. נחלקו האחרונים אם מותר להפסיק בדיבור בין נטילת ידיים לסעודה, ולמעשה ראוי להחמיר בכך. אולם כשמתעורר צורך חשוב לדבר בזמן זה, רשאי להקל בדבר, ויקצר בדבריו כך שלא יבוא להסיח דעתו מהסעודה.
- ד. בדיעבד, אף אם היה הרבה או שח בין נטילת ידיים לברכה, אינו חוזר ונוטל את ידיו, אלא אם כן הסיח דעתו משמירת ידיו.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות:
bmlhalacha@gmail.com. להצטרפות לקבוצת ההלכה
 יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
 סרקו את הקוד הבא:

'והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל. יוצא לאור ע"י
 הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית. מערכת: סא"ל
 הרב שהם עורקבי וע"ן ההלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד ההלכה, סרן הרב דודי
 גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן. כתיבה ועריכה: רב"ט ליאור לוי.

